

Beryl Hugen: Az elhívás: a szociális munka gyakorlatának spirituális modellje¹

Absztrakt

Pályaválasztása során sok keresztény hallgató találja a szociális munkát vallásos hitével összeegyeztethetőnek. De nem sok idő kell ahhoz, hogy szociális munkás képzésük során ezek a hallgatók elkezdjék felismerni a sokrétű feszültséget, ami a vallásos hitük, a szolgálatok lelkülete és a szociális munkás hivatás világi értékei között mutatkozik. Ebben a tanulmányban szeretném körülírni, vagy pontosabban újból bevezetni az elhívás vallásos modelljét, ahogy azt a keresztény szociális munkások használják manapság, és használták a múltban, hogy összekössék a keresztény hitet a professzionális szociális munka gyakorlatával.

Kulcsszavak: szociális munka, spiritualitás, kereszténység, vallásos hit, elhívás

Abstract

In making a carrier choice, many Christian students find the social work profession a good fit with their religious faith. Many specifically relate their faith to their choice of social work. But it doesn't take long in their social work studies for these students to begin to recognize the complex tensions between religious faith, agency auspices, and the secular values of the social work profession. My intent in this paper to explain, or more accurately to reintroduce, the religious model of calling as used by Christian social workers, past and present, in linking Christian faith and professional social work practice.

Key words: social work, spirituality, Christianity, religious faith, calling

Pályaválasztása során sok keresztény hallgató találja a szociális munkát vallásos hitével összeegyeztethetőnek. Például, abban a szociális munka képzési programban, amelyben én is tanítok, megkérdezzük a leendő hallgatókat, miért is választják a szociális munkás hivatást. Mi motiválja őket a tudományterületre való belépéskor? A kérdésre adott válaszok némelyikében megjelennek a szociális szolgáltatásokkal, szociális munkás szerepmoделlekkel kapcsolatos korábbi tapasztalatok, de szinte valamennyiben előkerül az emberek szolgálatára vonatkozó többé-kevésbé erős vallásos indíttatás.

Sokan közvetlenül kapcsolják össze hitüket a szociális munkás pálya választásával, valami ilyesféle magyarázattal: olyan emberekként, akik élvezik Isten szeretetét, szeretnék ezt a szeretetet megosztani a szegényekkel, kiszolgáltatottakkal és szükségét szenvedőkkel, valamiféle segítségre szorulókkal. E hallgatók közül néhányan úgy gondolják, hogy keresztényként egyházi szervezetnél kell majd dolgozniuk, míg mások olyan intézményeknél kívánnak dolgozni majd, amelyeknek nincsen egyházi kötődése, hanem részei a szükséget

---

¹ Hugen, Beryl (2008) "Calling: A Spirituality Model for Social Work Practice," In: Hugen, Beryl – Scales, T. Laine ed. Christianity and Social Work, Readings on the Integration of Christian Faith and Social Work Practice. Third edition, North American Association of Christians in Social Work, Botsford, pp. 29-42.

szenvedők iránti állami felelősség jóléti intézményrendszerének. Az ilyesféle különbségektől eltekintve szinte valamennyiüket érdekli, hogy miképp egyeztessék össze újonnan választott hivatásukat a hitükkel.

De nem sok idő kell ahhoz, hogy szociális munkás képzésük során ezek a hallgatók elkezdjék felismerni a sokrétű feszültséget, ami a vallásos hitük, a szolgálatok lelkülete és a szociális munkás hivatás világi értékei között mutatkozik. Ez a felfedezés nem meglepő; a szociális munka mindenekelőtt világi professzió. Időnként a hallgatók úgy látják, hogy a szociális munkás hivatás felettébb kritikus a vallással szemben, sőt gyanakvóan tekint mindenkire, aki a mások segítségének vallásos indíttatását hangoztatja.

Ez az érzélem érthető, mivel az elmúlt ötven évben a szociális munkás professzió egyszerűen figyelmen kívül hagyta a vallásos nézőpontot, elfogadta a szent és profán elkülönítésének elvét. A vallást egyre inkább olyannak tekintették, aminek nincs különös mondanivalója vagy fontossága a mindennapi szakmai gyakorlat számára. Ezen attitűd miatt a kurrens szakmai irodalom nem sok segítséget nyújt a hallgatóknak ahhoz, hogy sikerrel integrálják vallásos hitüket és szakmai gyakorlatukat. Ironikus tény, hogy a szociális munka, ami önértelmezése szerint a „teljes személyiséget” a környezet egészében tekinti sajátos gyakorlati fókuszának, ily hosszú ideig elhanyagolta az élet vallásos dimenzióját.

Nem csak a hallgatók jönnek továbbra is vallásos motivációval, de a szociális munka történetileg is nagyrészt a vallásos hitben gyökerezik (DEVINE, 1939). A szociális munka a zsidó-keresztény hagyományból, vallásos emberek emberbaráti és szolgálati törekvéseiből keletkezett és növekedett fel. Ahogy Leiby (1985) megjegyzi, a bibliai parancs, hogy szeressük Istent és a felebarátunkat, mint önmagunkat, közvetlenül lefordítható a szociális szolgáltatások morális felelősségének érzetévé. Ahogy a szociális munka a 20. század folyamán szekularizálódott, a szolgáltatás korábbi vallásos értelmezéseit és modelljeit a természetes jogok, a haszonelvűség és a humanista ideológia doktrínáival helyettesítették. A jótékonyság és filantrópia történetében meglehetősen új fejlemény, hogy az emberi szükségletekkel a vallásos motívumoktól és módszerektől elválasztva foglalkozunk. Elődeink jó része számára az a gondolat, hogy egy szekuláris professzió foglalkozzon az emberi szenvedésre adott válasszal, megehetősen ellentmondásosnak és zavarba ejtőnek tűnt volna. Sokuk vallásos indíttatásból tevékenykedett, és hitét a szociális munkás hivatáson keresztül fejezte ki, Istentől kapott elhívásnak tekintette szükségét szenvedő testvéreinek szolgálatát. Azzal a felfogással, hogy a szociális munkát elhívásnak, hivatásnak tekintették, formális kapcsolatot teremtettek vallásos hitük és szociális munkás gyakorlatuk között.

Mit is jelent a szociális munka, mint elhívás? Több tanulmány foglalkozott a közelmúltban az elhívás vagy hivatás e „régimódi” fogalmával, érzékelve ennek hatását és értékét a mai szociális munkások gyakorlatában (GUSTAFSON, 1982; REAMER, 1992). Mindazonáltal ezek a szerzők lényegében megkísérelték az elhívás vallási fogalmát szekuláris módon használni. Annak érdekében tették ezt, hogy a professzió számára morális célt adjanak, azzal szemben, amit az önérdekre való összpontosításnak tekintettek az egyre inkább professzionalizálódott, specializálódott és bürokratizálódott szociális munkás gyakorlatban.

Ebben a tanulmányban szeretném körülírni, vagy pontosabban újból bevezetni az elhívás vallásos modelljét, ahogy azt a keresztény szociális munkások használják manapság, és használták a múltban, hogy összekössék a keresztény hitet a professzionális szociális munka gyakorlatával. A modellnek mind vonzerejét, mind hátrányait tárgyalni fogom. Céлом nem

csak az, hogy segítsek a szociális munkásoknak e modellt megérteni és az ezzel kapcsolatos félreértéseket elvetni, hanem igyekszem segíteni őket abban, hogy jobban átlássák a mindennapi gyakorlat spiritualitásának tágabb kérdéseit, és ezen belül más spirituális modelleket és tradíciókat, melyek sok hasonló, a hit és a gyakorlat integrációjával kapcsolatos kérdést vetnek fel. Az elhívás modelljének bemutatása ugyanakkor elének tárja vallásos indíttatásból dolgozó szociális munkás elődeink (akik igen számosan vannak) nézőpontját és írásaik fontos hozadékait, melyekkel hozzájárulhatnak a spiritualitás és szociális munka integrációjáról szóló jelenkori szakmai vitákhoz.

Vallás, hit és spiritualitás

Mielőtt az elhívás modelljét tárgyalni kezdenénk, hasznos meghatároznunk, mit is értünk a spiritualitás, a vallás, a meggyőződés (belief) és a hit (faith)² fogalmán. Régen küszködik szakmánk ezekkel a definíciókkal. A dilemma középpontjában az a kérdés áll, hogy miképp lehet visszailleszteni a vallásos vagy spirituális tartalmat egy olyan professzióba, amely túljutott a korábbi sajátos szektás kötődéseken és ideológiákon, magába olvasztott eltérő tudásforrásokat, értékeket és készségeket, továbbá miképp lehet a spirituálisan a korábbinál lényegesen sokrétűbb klientúra szükségleteire válaszolni. Erről a dilemmáról szólva Siporin (1985) és Brower (1984) a spiritualitás olyan felfogása mellett érvel, mely magába foglalja a vallásos és nem vallásos megnyilvánulások széles tárházát, a spiritualitás olyan inkluzív értelmezésével, ami a szociális munkásokat képessé teszi arra, hogy mind a sajátos vallási intézményen és ideológián belül, mind azon kívül reflektáljanak klienseik szükségleteire.

Ebből kiindulva Canda (1988a, 1988b) továbbfejlesztette a szociális munka számára a spiritualitás definícióját, különböző vallásos és filozófiai szemléleteket integrálva abba. A spiritualitás három alkotóelemét azonosította: az értékeket, a hiteket és a tevékenységeket, melyek „mind arra ösztönzik az embereket, hogy keressék az értelem és cél érzetét az önmaguk, más emberek, a tárgyi és természeti környezet, valamint az önazonosságuk alapja közötti kölcsönös függőségen alapuló kapcsolatok kontextusában” (CANDA, 1988a, 43).

Ugyanígy James Fowler – akit inkább a hit fejlődéséről alkotott modelljéről ismerünk – munkája is fontos adalékokkal szolgálhat. Fowler (1981) megállapítja, hogy az „emberi törekvés a transzcendenssel való kapcsolatra” nem a vallás vagy a meggyőződés (belief) hanem a hit (faith) megértésének kulcsa (p. 14). Fowler szerint – aki a vallástörténész, Wilfred Smith gondolataira építi elméletét – a *vallás* „a hagyományok halmaza”, ami a múltban élt emberek hitének kifejeződése (p.9.). A hagyományok halmazába olyan elemek tartoznak, mint „az írások, szájhagyományok, zene, hitvallások, teológiák”, és így tovább. A *meggyőződés (belief)* „bizonyos eszmék képviselője” vagy „a kijelentésekkel való egyetértés” (p.13). A *hit (faith)* különbözik mind a vallástól, mind a meggyőződéstől. Fowler a hitet elkötelezettségként írja le: „az akarat igazodása a transzcendens értékről és erőről alkotott elképzeléshez, a végső ügyünkhöz” (p.14). Az egyén elkötelezi magát a tudott vagy tudomásul vett mellett, életét és jellemét ez az elköteleződés formálja lojálissá. A hit ilyen meghatározása szerint a hit az emberi élet univerzális jellemzője, feltűnően hasonló mindenütt és minden vallási tradícióban.

---

² A szerző elkülöníti a „belief” és a „faith” fogalmát. Bár mindkettő hitet jelent, de a „belief” jelentései között szerepel a meggyőződés, illetve olyan vélekedésekre is vonatkozik, melyeknek nincs köze a valláshoz és a spiritualitáshoz; míg a „faith” kevésbé konkrét, közelebb áll a mi (vallásos) hit fogalmunkhoz. (a fordító)

Mit tartalmaz tehát a hit? Fowler három komponenst nevez meg a hit tartalmaként. Az első összetevőt az *értékközpontok* jelentik: „az ügyek, kérdések vagy személyek, akik tudatosan vagy tudattalanul a legértékesebbek számunkra”. Ezeket imádjuk, ezek „adnak értelmet az életünknek” (p. 277). A hit második összetevőjét a *erőről szóló elképzelések* adják: „az erő, amellyel összhangba kerülünk, hogy megtartsa az élet veszélyei közepette” (p. 277). Ezek az erők nem szükségszerűen természetfeletti vagy transzcendensek. Végül a hit magába foglalja a *tanító történeteket*, amelyeket magunknak mondunk, és amelyekkel mi értelmezzük az eseményeket, amelyek hatással vannak az életünkre, és amelyek segítségével válaszolunk ezekre”. Tanító történeteink felfedik, hogy mit tekintünk alapvető igazságnak, azaz „az értelmes élet központi előfeltételének” (p. 277).

Mind Fowler, mind Canda a spiritualitás és hit tárgyalásakor kiemeli ezek mindent átfogó természetét az egyén életében. A hit vagy a spiritualitás nem az élet egyik elkülönült dimenziója vagy sajátossága, hanem inkább a teljes személyiség orientációja. Ennek megfelelően a hit alkotóelemei, azaz az értékközpontok, az erőről szóló elképzelések és a tanító történetek (FOWLER, 1981) és a spiritualitás, azaz az értékek, meggyőződések és tevékenységek (CANDA, 1988) gyakorolják a „strukturáló hatalmat” az életünk fölött, formálva jellemünket és tevékenységünket a világban, beleértve ebbe a munkánkat. A hitet és a spiritualitást itt a vallás lényegéként határozzuk meg. A hit és a spiritualitás keresztény vallásos jelentést nyer, amikor az értékközpontok, az erőről szóló elképzelések és hitünk tanító történetei, melyek az értelem és cél keresésének központi mozgatói, a keresztény hagyomány hitvallásaiban, írott szövegeiben és teológiájában alapozódik meg. A következőkben az elhívás keresztény vallási felfogását a spiritualitás és hit ezen inkluzívabb keretében fogom bemutatni.

Elhívás a gyakorlatban

Talán a legjobb módja annak, hogy megértsük az elhívás vallási koncepcióját, ha egy példával kezdjük. Robert Coles *The Call to Service (Elhívás a szolgálatra)* (1993) című könyvében beszél egy hatéves fekete kislányról, aki az 1960-as évek elején részt vett az iskolai szegregáció megszüntetésében az USA déli államainak egyikében. Az elsősztályos Tessie-t, aki minden nap szembesült a dühödt és fenyegető csőcselékkel, szövetségi ügynökök kísérték az iskolába. A tömeg csaknem minden nap trágár litániával üdvözölte. Tessie anyai nagymamája, Martha volt az a családtag, aki rendszerint elengedte a kislányt reggel az iskolába, majd fogadta, amikor onnan hazajött.

Coles leírja, hogy egy reggel Tessie nem akart iskolába menni, kijelentve, hogy fáradtnak érzi magát, mert megcsúszott és elesett játék közben egy közeli udvarban, és nehézségei vannak a jelenlegi helyettesítő tanítóval. Tessie kérte nagymamáját, hogy ne kelljen aznap iskolába mennie, hadd maradjon otthon. Nagymamája azt válaszolta, hogy ez rendben van, ha Tessie tényleg azért nem akar iskolába menni, mert rosszul érzi magát, de ha inkább kedvetlen, semmint beteg, akkor ez más dolog. A következőképpen folytatta:

Ez nem egy leányálom, gyermek, én tudom, Tessie, elmenni ebbe az iskolába. Szent Isten, ha csak odamehetnék az iskola elé veled, és megállnék ott, és magamhoz hívnám azokat az embereket, és olvasnék nekik a Bibliából, és megmondanám nekik, figyelmeztetném őket, hogy Ő itt van, Jézus, és figyel mindannyiunkat, és nem érdekes, hogy ki vagy, és milyen a bőrdő színe. De én itt maradok, és te elmész, és a mamád, meg a papád nagyon korán kell elhagyja a házat, és csak szombaton és vasárnap látnak téged

mielőtt a nap utazásának feléhez ér. Tehát nem én vagyok, aki megmondhatja neked, hogy menj, mert én itthon vagyok, és nézem a televíziót, és takarítok és főzök, amíg te ezek között a népek között jársz. De azt mondom neked, hogy te nagy szívességet teszel nekik; szolgálatot teszel nekik, egy nagy szolgálatot.

Látod, gyermekem, neked segítened kell a jó Istennek az Ő világával! Ő ide helyezett minket, és kéri, hogy segítsünk neki. The a McDonogh Iskolához tartozol, és eljön majd a nap, amikor mindenki tudni fogja, még ezek a nyomorult népek is – Uram, én imádkozom értük! – ezek a szegény, szegény népek, akik kiüvöltik a tüdejüket ellened, hogy te egy vagy Isten népéből. Ő a kezét rád helyezte. Ő elhívott téged, elhívott szolgálatra, az Ő nevében! Mind ott az emberek az utcán. (p. 3-4)

Később Coles megkérdezi Tessie-t, hogy értette-e, mit jelentett, amikor a nagyanyja azt mondta, hogy „szolgálatára kell lennie azoknak az embereknek az utcán”. Ő ezt válaszolta:

Ha csak azt nézed, hogy mit várnak tőled, mit tegyél, akkor odajutsz, oda, ahová el akarsz jutni. Az ügynökök azt mondták: „Ne nézz rájuk, csak járj, magasra tartott fejjel, és előrenézve!” A nagymamám mondta, hogy ott van Isten, Ő is nézi, és nekem emlékezni kell arra, hogy amit teszek, segítség neki, és ha te szolgálod Őt, akkor ez fontos. És én próbáltam. (p. 4-5)

A magja annak, amit Tessie tanult, hogy számára a szolgálat azt jelenti, hogy szolgál, és nem csak azoknak, akiket ismer és szeret, vagy akar szeretni. A szolgálat szövetség magával az Úrral azoknak a javára, akik nyilvánvalóan barátságatlanok. A szolgálat nem egy szakma vagy valami olyasmi, ami kielégít egy pszichológiai szükségletet, sőt még csak nem is olyasmi, ami valami nagy jutalmat szerez neki. Élete egy pillanatában kapcsolatba került egy hatalmasabb ideállal, és miközben ezt tette, megtanult úgy gondolni magára, mint szolgálóra, egy személyre, akit szolgálatra hívtak el. Ez egy életre szóló útmutatás, óriási morális és érzelmi jelentőséggel bíró kijelentés volt Tessie és a nagyanyja számára. Ezt az elhívást támogatta a tágabb fekete közösség, a lelkésze, a családja, valamint a szeretet és igazság bibliai értékei – a történetek a száműzetésről és hazatérésről, a szenvedésről és megváltásról – a hatalmasok iránti bizalmatlanság, és hogy a kicsik és alacsonyrendűek rendeltettek arra, hogy közel üljenek Istenhez az Ő királyságában.

Coles maga visszaemlékszik, hogy mennyire felkészületlen volt szakmailag arra, hogy megértse ezt a családot és elhivatottság-érzésüket:

Nem lettem volna képes megérteni Tessie és a családja képességét úgy élni, ahogy tették, és tették nagyon hosszú ideje, minden óriási hátrányuk ellenére, ha nem kezdtem volna el meghallani, amit mondtak és kifejeztek, amit akartak, hogy mások tudjanak értelmezéseikről és értékeikről – szemben motivációkkal, reakciókkal és ”védekező mechanizmusokkal”, amelyeket nekik én tulajdonítottam. Nem mintha nem lehetne sokat tanulni a pszichoanalitikus megközelítésből. Tessie és társai, mint az emberi lények bárhol (beleértve azokat, akik más emberi lényeket tanulmányoznak vagy kezelnek), mutatnak félelmet és szorongást; ő szintén megpróbált úrrá lenni ezeken úgy, hogy nem vett róluk tudomást, és igyekezett kisebbiteni a jelentőségüket. De legtöbbször nagyon keményen ragaszkodott ahhoz a gondolathoz, hogy ő nem volt áldozat, nem szorul rá a segítségre, hanem olyasvalaki, akit a sors arra szemelt ki, hogy megélje a keresztény hagyományt a saját életében. „Próbálok azon a módon gondolkodni, ahogy Jézus akarná, hogy gondolkodjak”, mondta nekem egy este. Amikor megkérdeztem, hogy mit

gondol, Jézus hogyan szeretné, ha gondolkodna, így válaszolt: „Én másokon gondolkodom, nem magamon, azért vagyok itt, hogy segítsék másokon”. (p. 26)

Elhívás: a munka értelme

Néhány kereszténynek, mint amilyen Tessie és a nagyanyja, a saját munkájának összekapcsolása az emberi étellel kapcsolatos isteni akarattal, egy új dimenziót ad a munkájuk és életük jelentésének, valamint céljának megértéséhez. A megfelelő fizetés, a pénzügyi stabilitás, a társadalmi státusz és az önmegvalósítás fontos szempontok a pályaválasztásukban, de nem a központi motiváció. A hivatásnak vagy elhívásnak ez a fogalma az az eszköz, ami biztosítja a központi motivációt, ez az az eszköz, mellyel összekötik a munkájukat és a hitüket a keresztény hagyományokkal.

Martin Luther eredetileg a hivatás vagy elhívás fogalmát a középkori társadalom munkával kapcsolatos, a korban szokásos attitűdjével formulázta. A középkori gondolkodók alulértékelték a munkát. Úgy hitték, hogy a munka maga kevésbé vagy egyáltalában nem hordoz spirituális jelentőséget. A görögökhöz hasonlóan azt az álláspontot képviselték, hogy az élet legmagasabb formája, a forma, melyben az emberek képesek legnemesebb lehetőségeiket kibontakoztatni, a tudat szemlélődő élete. A gondolkodással hasonlóvá válhatunk Istenhez. A munka csak akadályozza az Istennel való személyes kapcsolatot, amit csak a szemlélődés szabadságában lehet kibontakoztatni. Mivel a jobbágyok végezték a munka nagy részét a középkori társadalomban, és mivel foglalkozásuk földhöz kötött jellege megakadályozta azt, hogy közvetlenül részt vegyenek a vallásos életben, áldást az egyházon keresztül nyertek, a szentségekben való részesüléssel.

Nem csak a termelő munkát tekintették azonban sokan a középkori gondolkodók közül a valódi vallásos élet céljaival ellentétesnek, hanem a gyakorlati vagy tevékeny életet is, mely magába foglalta a felebarátoknak nyújtott jótékony segítséget. Példaértékű tevékenységnek minden esetben a szemlélődő élet minősült. Egy korai egyházatya, Szent Ágoston (1950) írta: „a jótékonyosság kötelessége indít minket erényes cselekedetekre, de amikor senki sem helyezi ezt a terhet ránk, át kell adnunk magunkat a tanulás és szemlélődés fényezésének” (p. 19). Az aktív és jótékonykodó élet csak időleges, miközben az Isten szemlélése örökkévaló.

Luther hivatás vagy elhívás fogalma tökéletesen illeszkedik e középkori állásponthoz, mivel alapvető teológiai különbséget állapít meg a mennyei és a földi királyság között. A mennyei királysághoz tartozik Istennel való kapcsolatunk, ami a hiten alapszik; míg a földi királysághoz köt minket a felebarátunkkal való kapcsolat, aminek alapja a szeretet. A hivatás - helyesen szólva – az elhívás arra, hogy szeressük felebarátunkat, azokon a kötelességeken keresztül jut el hozzánk, amelyek a földi királyságon belüli társadalmi helyünkből vagy *állásunkból* (station) következnek. Egy megálló ezen az életben belül lehet fizetett foglalkozás kérdése, de nem feltétlenül az. Luther elképzelése az állomásról elég tág ahhoz, hogy beleférjenek olyan különböző szerepek vagy foglalkozások, mint a feleség és férj, az anya és apa, a bíró vagy a politikus éppúgy, mint a pék, a kamionsofőr, a farmer vagy a szociális munkás. Így a szeresd felebarátodat, mint tenmagadat parancsa általában mindenkire kiterjed. Mindezek az elhívások sajátos és konkrét formái a felebarátok szolgálatának, ahogy azt nekem Isten maga megparancsolta.

Mit teljesítünk, amikor végrehajtjuk az életbeli állásunkhoz kapcsolódó feladatot, amikor figyelünk Isten elhívására, hogy mindennapi feladataink között szolgáljuk

felebarátunkat? Luther úgy hitte, hogy a földi királyságban az állások rendjét maga Isten intézményesítette, hogy biztosítsa az emberiség szükségleteinek mindennapi kielégítését. A földi állások elrendeződésében hivatások emberi törekvésein keresztül az éhesek enni kapnak, a mezíteleneket felruhazzák, a betegeket meggyógyítják, a tudatlanok tanításban részesülnek, és a gyengék védelemhez jutnak. Azaz a munkával mi valójában részt veszünk Istennek az emberekről való gondoskodásában. Munkánkon keresztül az emberek bekerülnek Isten gondviselésébe. Messze nem úgy van, hogy a munkának csekély vagy semmi vallási jelentősége sem volna. Miközben mi reggel a mindennapi kenyérünkért imádkozunk, a pékségekben már szorgalmasan sütik a pékek a kenyeret.

Luther a munkát egymás szolgálatának tekintette. Sosem ajánlotta azt az önmegvalósítás útjaként vagy a meggazdagodás eszközeként. Mi természetesnek találjuk, hogy egy munkahely vonzerejét azon az alapon állapítsuk meg, hogy mit hoz az nekünk. Luther azonban világosan látta, hogy a munka mindig megkövetel bizonyos mértékű önfeláldozást mások kedvéért, ugyanúgy, ahogy Krisztus feláldozta önmagát másokért.

Luther korában és sok évszázadig őelőtte, az emberi társadalmat – hasonlóan a természet rendjéhez – az emberek szilárdnak, statikusnak és változhatatlannak gondolták. Viszont Luther kora után nem sokkal az európai civilizáció a gyorsan fejlődő piacgazdaság, a felgyorsult urbanizáció, a technológiai innováció és a széles körű politikai átalakulás következtében drámai változáson ment keresztül. Az emberi élet minden szegmensében tapasztalható elképesztő változások hatására az emberek hamar észrevették, hogy a társadalom struktúrája részben az emberi aktivitás terméke, változékony és a bűn által befolyásolt. Amennyiben viszont az emberek felismerték ezt a ténytet, az is nyilvánvalóvá vált, hogy amilyen mértékben az emberi cselekvést a bűnös vágyak és világi ambíciók vezérlik, az így létrehozott társadalom is nagy valószínűséggel strukturálisan romlott lesz, és reformra szorul. Például a gazdaságnak, ami a kapzsiságon alapul és a kormánynak, amely önkényuralmat gyakorol ugyanúgy meg kell térnie ebből, ahogy az azt alkotó egyéneknek is. Ezért más reformerek ragaszkodnak ahhoz, hogy nem csak az emberi szívet, hanem az emberi társadalmat is át kell alakítani Isten országa szerint. A modern szociális munka hajnalán a keresztény életről kialakult elképzelés tehát nem csak azt az elvárást tartalmazta, hogy az emberek engedelmeskedjenek Istennek a hivatásukon belül, hanem azt is, hogy a hivatásuk legyen összefüggésben Isten akaratával.

Az elhívás a szociális munkában

Bár történetileg a spiritualitás sokféle modellje alakult ki a szociális munkában, az elhívás modell volt talán a legelterjedtebb, vagy legalábbis a leggyakrabban hivatkozott a szociális munkás irodalomban. Valójában a korai években ez volt a domináns modell. Ez a dominancia bizonyosan összefügg azzal a ténnyel, hogy az adott korban a protestantizmus volt a domináns vallási forma. Sok korai szociális munkás beszél írásában a spiritualitása és a szociális munka közötti kapcsolatról az elhívás e modelljén belül. Ez nem meglepő, mivel sokuk elkötelezett vallásos családban nőtt fel, sokuknak volt teológiai előképzettsége, megint mások világiakként voltak nagyon aktívak az egyházukban. Mindannyian úgy látták, hogy spirituális tapasztalataik indíttatást, értelmet és értéket adnak szolgáltató munkájuknak.

A következő példák az elhívás modell jelentőségét, valamint a professzió különböző vezetői esetében annak kifejeződését és gyakorlatát mutatják.

Edward Devine, a Charity Organization Society vezetője és az első szociális munkás iskolák egyikének igazgatója Amikor a szociális munka fiatal volt (When Social Work Was Young, 1939) című könyvében a szociális munkás képzéssel kapcsolatos korai tapasztalatait így foglalja össze:

A szociális munkások egyetemi képzéséhez vezető út első lépése 1898-ban történt, amikor a Charity Organization Society harminc résztvevővel először indította el az emberbarátság nyári iskoláját (summer school of philanthropy). A nyári iskola több évig gyűjtötte össze az ország különböző részeiből az ígéretes jelentkezőket, valamint a kiváló tanári gárdát, melyek az egynapos vagy időnként egy teljes hétig tartó kurzus során értelmezték és megvitatták a lassan formálódó professzió alapjait. Az iskola előadói – Jane Addams, Mary Richmond, Zilpha Smith, Mrs. Glendower Evans, Graham Taylor, Jeffrey Brackett, John M. Glenn, Mary Willcox Brown, mielőtt és miután Mrs. John M. Glenn lett, James B. Reynolds, Mary Simkhovitch – mind a National Conference of Social Work (Szociális Munka Nemzeti Konferenciája) notabilitásai voltak. Nem találhatunk vallási gyülekezetet, mely mélyebben elkötelezett lett volna a gondolat iránt, hogy meg kell tanulnunk, miképp cselekedjük az igazságot, szeressük az irgalmasságot, járjunk alázatosan, ahogy Mikeás³ leírta, mi az a maximum, ami elváratik tőlünk. (p.125-126)

Könyvét azzal a megállapítással zárja, hogy szerinte a szociális munka lelkülete a bibliai hegyi beszédben található meg erejét, értékeit és célját.

Richard Cabot (1927) az elhívás modellt még specifikusabban írta le a Szociális munka és spirituális élet közötti kölcsönhatás (The Inter-Relation of Social Work and the Spiritual Life) című tanulmányában. A következőket írja:

A vallás a világ azon céljának tudata, melynek érdekében szövetkeztünk..., amikor a személyes célomról beszélek, akkor Isten emberéről, Isten gyermekéről beszélek... Úgy gondolom, minden különbséget ez jelent a szociális munkában, hogy tudatában vagyunk a ténynek: magunknál nagyobb erővel vagyunk szövetségben. Ha egy ember meg akarja találni önmagát, és akar valaki lenni, meg kell találnia saját helyét az egyetemes tervben. A szociális munkában igyekszünk az embereknek segíteni, hogy megtalálják önmagukat, megtalálják a helyüket és élvezzék azt. Az ember legfőbb célja Isten dicsőítése és az Ő élvezete mindörökké. (p. 212)

Cabot több spirituális erőt is meghatározott, melyeket a hittel élők kapnak, és amelyeket felhasználhatnak a szociális munka gyakorlatában: a bátorság, az alázat és a képesség arra, hogy az emberek mellé álljunk. A továbbiakban azt írja, hogy a szociális munka célja

...fenntartani és javítani a megértés csatornáit mind az egyéneken belül, mind az egyének között, és ezeken a csatornákon keresztül elősegíteni az Isten erejéhez való hozzájutást az egyén érdekében...

A csatornák akadálymentesítése a szociális munkások feladata. Olyan akadályokra gondolok, mint ami a tőke és a munka, a különböző fajok vagy az egymást gyűlölő családtagok között van...

---

³ „Megjelentette néked, oh ember, mi legyen a jó, és mit kíván az Úr tetőled! Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot, és hogy alázatosan járj a te Isteneddel.” (Mikeás 6:8) (a fordító)

A spirituális diagnózis feltételezésem szerint nem más, mint az egyéni és a világ minden részével kapcsolatban álló egyén központi céljára vetett pillantás. A spirituális kezelés feltételezésem szerint a csatornák felnyitására tett kísérlet, hogy azok elősegíthessék a világ céljának beteljesülését. Így a szociális munkások részt vesznek az isteni gondviselésben. (p. 215-216.)

Az elhívás modell erejének és dominanciájának talán legkiemelkedőbb példája Owen R. Lovejoy elnöki székfoglaló beszéde volt a National Conference of Social Work (Szociális Munka Nemzeti Konferenciája) 1920-as közgyűlésén, melynek címe A szociális munkás hite volt. A beszédben a tagok hitének alapjaira hivatkozva segítette a konferencia témáinak megközelítését, valamint az egység reális alapjainak megteremtését. Azzal kezdte, hogy elsőként utasította vissza azt az igényt, hogy egy sajátos krédót dolgozzanak ki a szociális szolgáltatások számára. E helyett azt a vágyát fejezte ki, hogy felfedjenek „néhányat azon alapelvek közül, amelyek összekötik az embereket”.

Megállapítja, hogy minden szociális munkás rendelkezik életfilozófiával, hittel, „alapvető lelkesedéssel”, és mindazok, akik ennek a hitnek az alapján cselekszenek, választhatnak

hogy úgy tekintik ezt, mint szent szolgálatot, és az ősi prófétákhoz hasonlóan határozzák meg megbízatásukat, mondván: „Uramnak, az Úrnak lelke nyugszik rajtam, mert felkent engem az Úr. Elküldött, hogy örömhírt vigyek az alázatosoknak, bekötözöm a megtört szíveket, szabadulást hirdessek a foglyoknak, és szabadon bocsátást a megkötözötteknek. Hirdetem az Úr kegyelmének esztendejét, Istenünk bosszúállása napját, vigasztalok minden gyászolót.

Hamu helyett fejdíszot adok Sion gyászolójának, gyászfátyol helyett illatos olajat, a csüggedés helyett örömeiket.”⁴ Kétségtelenül nem kis feladat, amire elhívattunk, hanem az örömteli hit kifejezése, vidáman hirdetve mindazoknak, akiknek erre a világon a legnagyobb szüksége van; ... a szolgálat mezeje, ami azon a meggyőződésen alapul, hogy az emberek olyan munkára vannak felhatalmazva, ami összefügg az isteni renddel „mint a mennyben, úgy itt a földön is”. (p. 209)

Figyelmezteti azokat, akik „úgy tekintenek a vallásukhoz kapcsolódó látható intézményekre, mint a hit lényegi megtestesülésére”, hogy az ilyesféle szektás álláspont gyakran eredményezi a saját értékek másokra való rákényszerítését és a hittérítést – amely problémákkal ma is gyakran szembesülünk. A beszédet azzal a kijelentéssel zárja, hogy a szociális munkások hasznosságának titka a következő imában rejlik.

Az Isten atya,

Az ember testvér

Az élet küldetés és nem karrier;

Az uralom szolgálat,

Jogara az öröm,

A legkisebb a legnagyobb,

A megtartás halál,

Az adás élet,

Az élet örök, és a szeretet a koronája. (p. 211)

---

⁴ Ézsaiás 61:1. (a fordító)

Nehéz elképzelni manapság egy ilyen témáról szóló beszédet. Ilyen jelentőségű volt a spiritualitás és a szociális munkás professzió elhivatottság modellje abban az időben. Az elhivatottság modell fő képviselője azonban Ernest Johnson, a protestáns vallás és a szociális munka termékeny írója és fordítója volt. Írásaiban részletezi azokat az alapelveket, amelyekkel reményei szerint a protestantizmust be lehet vinni a szociális munkán keresztül az emberi szükségletek kielégítésébe. Felismerve, hogy a protestantizmusnak többségi helyzete és hatása van a kultúrában, erőteljesen kiállt – néhány kivétellel – egy olyan szociális munka mellett, amely az elhívás modellen alapul. Eredményként azt várta, hogy minimalizálódjon az egyházaknak vagy vallási csoportoknak a jóléti szervezetekre és vállalkozásokra gyakorolt hatása, míg maximalizálódjon a protestáns részvétel a nem szektás szervezetekben.

Élete alkonyán felismerte, hogy a protestantizmus, különösen, amikor uralkodó szerepe hanyatlani kezdett, sosem tehet szert teljes kulturális dominanciára vagy közelítheti meg a keresztény társadalom – a Krisztus teste – ideálját. Nem lehet többet elérni, mint a kultúra részleges átalakítását – és sajnálatosan a részleges alkalmazkodást a protestantizmus oldaláról. De a korlátok ellenére még mindig hitte, hogy a protestáns minta vagy modell indirekt módon továbbra is hatást gyakorolhat a szociális munkás vállalkozásokra és a társadalmi mozgalmakra a személyes elhíváson vagy hivatáson keresztül. Johnson (1946) megállapítja:

Az elhívás modell jelenti a leghatékonyabb csatornát, amelyen keresztül egyházaink, a vallási szempontból heterogén népesség körében közösségi vállalkozásokon keresztül fejezhetik ki hitvallásukat, és hathatnak a világi kultúrára. Ez a világi keresztény hivatás érzésének helyreállítását jelenti, ami az utóbbi időkben jórészt elveszett. Hitem szerint mi, protestánsok jelentős mértékben járulhatunk hozzá a szociális munkához a tudatosan keresztény módon cselekvő embereken keresztül, akik bekapcsolódnak nem szektás vállalkozásokba és mozgalmakba. A mai Amerikában a szektás, bezárkózó attitűd a szociális munkában mindenképpen reakciós fejlemény lenne...

Egyszóval protestáns történetünk fényében ki kell dolgoznunk szociális stratégiánkat a szabadság hangsúlyozásával, és kulturális helyzetünkre tekintettel elsőbbséget adva a hivatásszerű munkának, amit a keresztény hitvallás kifejeződésének tekinthetünk. Úgy tehetjük a legtöbbet, ha nem igyekszünk növelni a protestáns presztízszt, ehelyett igyekszünk hatni a mai életre, olyanok tevékenységén keresztül elégteleni ki az emberi szükségleteket, akiknek élete oltárainknál telt meg tüzzel, és testvéri közösségeinkben gazdagodott. (p. 2-4)

Ahogy Johnson megállapítja, az elhívás modell nem mindig a várakozásoknak megfelelően működött. Az új szociális munka professzió egyik vezető képviselője már 1893-ban – reagálva a szélesedő szakadéokra, ami a vallás és a tudományos modellek egyre növekvő hatása között feszült a szociális munkában – úgy jellemezte a szociális munkát, mint „gondolati forradalmi fordulatot társadalmunkban az Isten vallásos szolgálatától a humanitás világi szolgálatáig” (Huntington 1893). Ebből a gondolatból kiindulva a protestáns teológus, Reinhold Niebuhr (1932) foglalkozott a szociális munka elhivatottság modelljének gyakorlati következményeivel. Az akkori szociális munkások háromnegyede világi módon működött, és „hajlamos volt nem törődni a vallással”. Ezt a fejleményt ő a szociális munka jelentős veszteségének tekintette – „erős források lerombolása vagy tudomásul nem vétele, és elvesztése annak a látásnak, amit a vallás biztosított az egyének egységben való szemléletével”, és „a szociális munkás saját egészséges életszemléletének megőrzésével” (p.9). Hite szerint

ezért a szociális munkásoknak szükségük van a hivatás vagy elhívás megújult érzetére. Ráadásul az elhívásnak ez az elvesztése hozzájárult ahhoz, amit a vallástörténész, Martin Marty (1980) később „isten nélküli szociális szolgáltatnak”, más szóval a hitnek vagy spiritualitásnak a szociális munkából való kivándorlásának (privatizációjának) nevezett.

Következtetések

Mivel nagyon távol vagyunk már elődeinknek a szociális munkáról szóló gondolataitól és feltételezéseitől, és talán magától a spiritualitás nyelvétől is, az ilyesféle történeti visszatekintés esetlennek és idejétműltnek tűnhet. A cél azonban nem a múlt újratekintése, hanem inkább a spiritualitás szociális munkás elődeinket vezérlő modelljének az azonosítása, továbbá a módszer megtalálása, amelynek alkalmazásával le tudjuk fordítani e modellek lelkiségét a mai helyzetünkre.

Az elhívásnak ez a modellje megvilágítja a spiritualitás és a professzionális szociális munka közötti kapcsolatról szóló jelenlegi vitáinkat. Az elhívás modellen belül a hit nem az egyén saját elkötelezettsége, hanem a hagyományban és az isteni kinyilatkoztatásban gyökerezik, áthatja az élet teljességét, összekapcsolja a köz- és a magán szférát, az egyént a közösséghez kapcsolja. A modell ezen kívül a szakmai technikákat és módszereket elhelyezi a tágabb célok és értékek kontextusában, amelyek mind a kliens, mind a szociális munkás számára az élet értelmét és célját adják.

Történetileg a vallás által motivált embereket és csoportokat hitük indította arra, hogy törődjenek másokkal és különösen a társadalom szegénységben élő és kiszolgáltatott tagjaival. Ezek a szociális munkások sokféle módon bizonyították közös hitüket, hogy az élet hívő dimenziója elvezet az individualizmus meghaladásához, a mások iránti elkötelezettséghez, egy olyan szociális munkához, amit a szolgáló életre szóló elhívás motivál.

A bemutatott modell segítségére van a keresztény hit hagyományában élő szociális munkásoknak, de azoknak is, akik szeretnék jobban megérteni a spiritualitás értelmét és hatását a saját és klienseik életében. Egy szociális munkás spirituális műveltsége fontos előfeltétele a tudás és készségek kompetens gyakorlati alkalmazásának. A modell különösen hasznos, ha figyelembe vesszük egy sajátos vallásos és kulturális hagyomány, a kereszténység megkülönböztető értékeit, erőforrásait és tanító történeteit, melyek mintául szolgáltak sokaknak, mint Tessie és a nagymamája, akikkel a szociális munkások nap mint nap találkoznak a gyakorlat során, ugyanúgy, ahogy maguknak a szociális munkásoknak.

Bár a modell nem oldja meg azokat a feszültségeket és konfliktusokat, amelyek a keresztény spirituális tradíció és a jelenlegi túlnyomórészt világi professzió között mutatkoznak, de kiindulási keretként szolgálhat a keresztény spiritualitás és a szociális munka integrációjához, mind személyes, mind szakmai szinten. A szakma gyökerei jelentősen kötődnek a spirituális és professzionális integrációjának ehhez a sajátos modelljéhez, ahogy sok szociális munkás és kliens is a keresztény spiritualitás szolgálatra elhívásának kontextusában határozza meg saját életét személyesen és hivatásbeliként. A szeretet, igazságosság és jószág keresztény értékei; a történetek, melyek a szegényekről, kiszolgáltatottakról és az elnyomás alól való felszabadulásról szólnak; az önfeláldozás hangsúlyozása, azaz a „régik idők szociális munkásainak szenvedélye” az, amit sokan találnak vonzóknak, és szeretnék viszontlátni – bár olyan formában, ami jobban megfelel a vegyesebb összetételű klientúrának és a megváltozott

körülményeknek (CONSTABLE, 1983; GUSTAFSON, 1982; REAMER, 1992; SIPORIN, 1982, 1985; SPECHT & COURTNEY, 1994).

Fordította: Kozma Judit

Hivatkozások

Augustine, St. (1950). *City of God*. XIX, 19, New York: Modern Library.

Brower, I. (1984). *The 4th ear of the spiritual-sensitive social worker*. Ph.D. diss., Union for Experimenting Colleges and Universities.

Cabot, R. C. (1927). The inter-relation of social work and the spiritual life. *The Family*, 8(7), 211-217.

Canda, E. R. (1988a). Conceptualizing spirituality for social work: Insights from diverse perspectives. *Social Thought*, Winter, 30-46.

Canda, E. R. (1988b). Spirituality, religious diversity and social work practice. *Social Casework*, April, 238-247.

Coles, R. (1993). *The call of service*. New York: Houghton Mifflin Company.

Constable, R. (1983). Religion, values and social work practice. *Social Thought*, 9, 29-41.

Devine, E. T. (1939). *When social work was young*. New York: Macmillan Company.

Fowler, J. W. (1981). *Stages of faith*. San Francisco: Harper and Row.

Gustafson, J. M. (1982). Professions as "callings." *Social Service Review*, December, 105-515.

Huntington, J. (1893). Philanthropy and morality. In Addams, J. (Ed.), *Philanthropy and social progress*, New York: Crowell.

Johnson, E. F. (1946). The pattern and philosophy of protestant social work. *Church Conference of Social Work*, Buffalo, New York.

Leiby, J. (1985). Moral foundations of social welfare and social work: A historical view. *Social Work*, 30(4), 323-330.

Lovejoy, O. R. (1920). The faith of a social worker. *The Survey*, May, 208-211.

Marty, M. E. (1980). Social service: Godly and godless. *Social Service Review*, 54, 463-481.

Niebuhr, R. (1932). *The contribution of religion to social work*. New York: Columbia University Press.

Reamer, F. G. (1992). Social work and the public good: Calling or career? In Reid, N. P. & P. R. Poppo (Eds.), *The moral purposes of social work*, (11-33), Chicago: Nelson-Hall.

Specht, H. & Courtney, M. (1994). *Unfaithful angels*. New York: The Free Press.

Siporin, M. (1982). Moral philosophy in social work today. *Social Service Review*, December, 516-538.

Siporin, M. (1985). Current social work perspectives on clinical practice. *Clinical Social Work Journal*, 13, 198-217.